

УДК 378.124+613.254.4

Дівнич Т.Я., Вербовська Р.І.

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ПОДАЛЬШІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ СПРЯМОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

ДВНЗ „Івано-Франківський національний медичний університет”

У статті обґрунтовано роль викладача вищого медичного навчального закладу у процесі формування професійних якостей студентів. Розглядається педагогічна взаємодія викладача з студентами як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету. Також простежується ідентифікація професійних цінностей викладача і авторитет його творчої та активної особистості як основа подальшого становлення майбутніх лікарів.

Ключові слова: викладач вищого навчального закладу, професійна компетентність, професійна спрямованість, ідентифікація, педагогічна поведінка.

Вступ

Сучасне суспільство проходить складні етапи внутрішніх перетворень та процесу світової інтеграції, що є необхідним для кожної особистості не просто адаптуватися до умов нестабільної ситуації, а побудувати лінію власної поведінки, самовизначитись у соціокультурному середовищі. Тому перед системою вищої освіти постають складні завдання, зокрема такі: формування студента як суб'єкта професійного самовизначення та усвідомлення себе як професіонала до сучасних умов суспільства. Це і обумовлює необхідність, спираючись на значний теоретичний і практичний досвід формування професійної спрямованості особистості, здійснювати пошук нових шляхів розв'язання зазначеної проблеми.

Однією із актуальних проблем навчального процесу вищого медичного навчального закладу є не тільки озброєння майбутніх фахівців системою знань, умінь і навичок для успішного виконання ними свої функціональних обов'язки, а й підготовка професійно-орієнтованої особистості, яка має світоглядний потенціал, здатність до фахової, інтелектуальної та соціальної творчості і усвідомлює необхідність навчання й самовдосконалення протягом усього життя. Важливу роль у формуванні професійних та життєво важливих компетенцій студента у процесі його професійного становлення відіграє саме викладач вищого навчального закладу. Оскільки він є суб'єктом загально-соціальної, навчальної, виховної та організаційної діяльності, який формує професійно-психологічні якості майбутніх фахівців.

Мета роботи

Визначення ролі особистості викладача вищого навчального закладу, впливу його професійно-особистісних якостей на ефективність формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей.

Результати дослідження

Роль викладача вищої школи має соціальне значення і займає одне з центральних місць у формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства. Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а все-

бічно розвинених соціально активних особистостей, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру [1].

Різномічні аспекти формування професійної спрямованості особистості відображено в працях вітчизняних і російських психологів та педагогів, зокрема: проблеми формування професійної спрямованості особистості в системі вищої освіти (С. Архангельський, В. Волкова, Т. Данилова, К. Делікатний, О. Джура, Е. Зеєр, В. Зінченко, Є. Климов, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Новиков, В. Піщулін, О. Романовський, О. Ростунов, С. Яремчик та ін.); питання професійного становлення майбутніх лікарів (Р. Альошина, В. Барухович, І. Булах, О. Волосовець, М. Воронов, І. Геленко, А. Дьомін, А. Зіменковський, П. Кондратенко, О. Кривонос, І. Кузнецова, В. Москаленко, М. Мруга, О. Ольшевська, В. Ороховський, А. Поляков, Ю. Поляченко, О. Уваркіна та ін.) [2]. Також аналіз шляхів впливу викладача ВНЗ на розвиток особистості студента здійснено у наукових працях Л. Спіріна, С. Вітвицької, О. Бондаревської, А. Капської, В. Гриньової тощо.

На сьогоднішній час, коли вища медична школа переорієнтовується на вимоги ринкової побудови всіх сфер соціального життя держави, найперше змінилася роль викладача медичного закладу як центральної фігури в організації навчально-виховного процесу. Вищій медичній школі потрібен педагог, який би інтонував свою роботу професійно. Його характерні риси - професіоналізм, впевненість в собі, оптимістичне сприймання світу, заповзятість, творчість. Такому педагогу притаманне чуття сучасності у педагогічній реальності, він поєднує в собі вузьку спеціалізацію з широким світобаченням, готовий завжди оволодівати новими формами, методами, технологіями навчання і виховання, що дає йому впевненість у завтрашньому дні [3].

Викладач вищого навчального закладу - це особистість у професорсько-викладацькому колективі вищого навчального закладу, який виконує різноманітні завдання відповідно до своїх посадових обов'язків. Він здійснює процес підготовки, який уявляє собою високорозвинену, багатоаспектну систему, основними функціями якої є виробництво, передача та розповсюдження

знань. Особистість викладача вищого навчального закладу – головний системо-утворюючий блок професійної компетентності.

Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу є складним утворенням, основними елементами якої є: професійні знання як логічна системна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, зафіксована в її свідомості; професійні уміння як психічні утворення, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності; професійні навички – дії, сформовані в процесі повторення певних операцій і доведені до автоматизму [4] та його професійно-особистісні якості.

Саме розвиток у студентів медичних спеціальностей клінічного мислення дозволить їм чітко усвідомити власні пізнавальні потреби і інтереси, мотиви самовизначення й самовдосконалення. Але формування цих аспектів професійної спрямованості буде ефективним тільки тоді, коли потреби професійного розвитку кожного студента забезпечуються завдяки створенню сприятливого соціально-психологічного клімату, що безумовно буде впливати на розвиток впевненень та мотивів навчання за обраним фахом, побудову майбутніх професійних планів та ефективного формування професійної спрямованості майбутніх лікарів.

У відповідності до цього викладачам необхідно створювати доброзичливу атмосферу на заняттях, займати позицію помічника студентів, їх консультанта, зразка, який на власному прикладі демонструє постійну готовність до навчання, самовдосконалення. Видатний лікар, педагог та вчений М. Пирогов уважав, що тільки власним прикладом, тільки завдяки встановленню ділового контакту між професором та студентом, сумісному розв'язанню питань, які хвилюють і викладача і студента, тільки через вимогливість викладача, перш за все, до самого себе, можна навчити навчатися і підготувати гідних лікарів [5].

В усі часи підкреслювалося, що лікар, окрім ґрунтовних знань і умінь, повинен володіти високою загальною культурою, гуманними якостями. Особливо мірою це стосується викладачів медичних вищих навчальних закладів, які здійснюють професійну підготовку майбутніх лікарів. Форма і способи поведінки та спілкування викладача зі студентами мають потужну виховну силу і суттєво впливають на розвиток професійного спрямування студентів. Особистий приклад і професійна майстерність викликають повагу до педагога, формують у студента витримку, гуманність і толерантність у ставленні до пацієнтів. Передати студентам свої професійні цінності та переконання викладач може тільки у випадку, якщо цінує людську гідність у собі й інших людях, діє згідно з власними переконаннями і надає таку ж свободу вибору студентам, вірить у себе і своїх студентів, піклується про їх особистісне та професійне зростання.

Важливо прищепити студентам уявлення про єдність матеріального і духовного начал у людині, необхідні для розуміння біопсихосоціальної суті хвороб. Особистий приклад важливий під час навчання студентів на клінічних кафедрах, коли викладач демонструє дотримання моральних норм і принципів у процесі спілкування не тільки зі студентами й колегами, але й із пацієнтами. Все це зумовлює серйозні вимоги до викладачів медичного вищого навчального закладу, чії особистісні якості повинні відповідати званню наставника майбутніх лікарів [6].

Ідентифікація є одним із найважливіших психологічних механізмів розвитку професійної спрямованості особистості, засвоєння нею професійних норм і цінностей. З психологічного погляду, ідентифікація розуміється як «процес об'єднання суб'єктом себе з іншим індивідом або групою на підставі сталого зв'язку, а також включення у свій внутрішній світ і прийняття як власних норм, цінностей, зразків» [7]. Тому необхідною передумовою ідентифікації особистості з іншою особою є відповідне ставлення до неї, сприйняття її як значущої, довіра і повага до неї. Такі стосунки створюють сприятливий ґрунт для розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів, їх ідентифікації з викладачами і кураторами, які репрезентують образ медика-професіонала.

Отже, діяльність викладача у подальшій професійній спрямованості студентів-медиків значною мірою залежить від його педагогічної поведінки. Можна запропонувати деякі поради щодо її дотримання:

- 1) зберігайте благородне звання викладача, адже професійна особистість студентів виховується особистістю наставників;
- 2) бережіть свою гідність та гідність студентів;
- 3) без особливих потреб не підкреслюйте своєї зверхності над студентами;
- 4) змінюйте свою поведінку у взаєминах зі студентами відповідно до їхніх потреб у професійному та духовному рості;
- 5) будьте щедрими на похвали своїх студентів, але при цьому скупими на покарання;
- 6) поважайте індивідуальність кожного студента;
- 7) бережіть довіру своїх студентів, оскільки довіра до вас є вершиною ваших взаємин із студентами, відкритість у їхню душу.

Тому формування особистості майбутнього лікаря як фахівця значною мірою залежить від особистісних якостей викладачів, їх авторитету, здатності впливати на думки і почуття студентів. Розвиток у процесі навчання міжособистісних стосунків у студентському колективі значною мірою залежить від особистості викладача, його авторитету серед колег і студентів, стосунків, які складаються між ним і студентами. Характер взаємин між викладачем і студентами, їх стиль є одним із важливих чинників розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів.

Висновки

Таким чином, важливою умовою подальшого розвитку і зміцнення професійної спрямованості майбутніх лікарів є педагогічна взаємодія, яка стимулює ідентифікацію студентів із викладачами як носіями професійних норм і ціннісних орієнтацій. Організація педагогічних стосунків зі студентами передбачає сприйняття викладачами студентів як психологічно-рівноправних партнерів, взаємну активність, особистісну відкритість і довір'я, готовність сприйняти думку партнера, віру в значні потенційні можливості професійного становлення студентів, налаштованість на взаєморозуміння і творчу співпрацю з ними. Викладач вищого навчального закладу будує процес навчання, враховуючи психофізіологічні особливості студентського контингенту і обирає оптимальні шляхи впливу на них, бере до уваги особливості студентів засвоювати стереотипи поведінки. Тобто, він стає моделлю для наслідування, оскільки багато з того, що людина набуває в студентські роки, залишається з нею на все життя і визначає її життєву позицію.

Отже, ефективність педагогічної діяльності викладача залежить від його інтелекту, індивідуальних рис, які задовольняють суттєвим вимогам педагогічної професії, від рівня сформованості та організації функціональної системи діяльності, його педагогічної компетентності. Стає очевидним, що особистість викладача вищого

навчального закладу відіграє важливу роль у формуванні професійних якостей студентів. Його професійна компетентність та майстерність, а саме знання методики, педагогіки та психології, комунікативні, динамічні та вольові здібності, в тому числі і педагогічна поведінка, є невід'ємною частиною процесу формування професійної спрямованості студентів-медиків.

Література

1. Сірик С. Ф. Викладач вищого навчального закладу як організатор навчально-виховного процесу / С. Ф. Сірик // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте '2012». – Одесса : КУПРИЕНКО, 2012 – Вып. 2, Т. 1. – С. 56-59.
2. Неловкіна-Берналь О. А. Формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей на початковому етапі навчання: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. А. Неловкіна-Берналь // Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – 20 с.
3. Фомина Л.В. Інформаційна культура викладача медичного вишу як одна з ознак його професійної компетентності / Л.В. Фомина, О.В. Самолисова, І.І. Кулікова // Педагогічна культура викладача вищої школи: Матеріали XLVI навчально-методичної конференції. Харків, 21 листопада 2012 р. - ХНМУ. – Х., 2012. – С. 161-164.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. 170 000 слів / Укл. і головн. ред. В.Т. Бусел. - К. : ВТФ "Перун", 2004. - 1440 с.
5. Воронов М. В. Совершенствование профессиональной подготовки студентов высших медицинских учебных заведений в педагогическом наследии Н. И. Пирогова / М. В. Воронов, С. Г. Петров // Український журнал клінічної та лабораторної медицини. - 2007. – Т. 2, № 1. - С. 3-9.
6. Тихолаз С. І. Діалогізація педагогічної взаємодії як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету / С. І. Тихолаз // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 2. – С. 21-27.

Реферат

РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ДАЛЬНЕЙШЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

Дивнич Т.Я., Вербовская Р.И.

Ключевые слова: преподаватель высшего учебного заведения, профессиональная компетентность, профессиональная направленность, идентификация, педагогическое поведение.

В статье обоснована роль преподавателя высшего медицинского учебного заведения в процессе формирования профессиональных качеств студентов. Рассматривается педагогическое взаимодействие преподавателя со студентами как условие развития профессиональной направленности студентов медицинского университета. Также прослеживается идентификация профессиональных ценностей преподавателя и авторитет его творческой и активной личности как основа дальнейшего становления будущих врачей.

Summary

ROLE OF FACULTY MENTORS IN GUIDING PROFESSIONAL ORIENTATION OF MEDICAL STUDENTS

Divnych T. Y., Verbovska R.I.

Key words: faculty mentors, professional competence, professional orientation, identification, pedagogical approach.

Up to date, the modern society is facing crucial internal transformation on the one hand, and global integration process, on the other hand. This means that each person needs not only adapt to the unstable situation and build own way of behaviour and self-determination in the social and cultural environment. This paper highlights the role of faculty mentors of higher medical educational institution in the development of the professional qualities of students. The pedagogical interaction between mentors and students is considered as a condition for starting the professional orientation, This research describes the approaches to identify the mentor's professional values and authority of creative and active personality as the basis for the further development of future doctors.